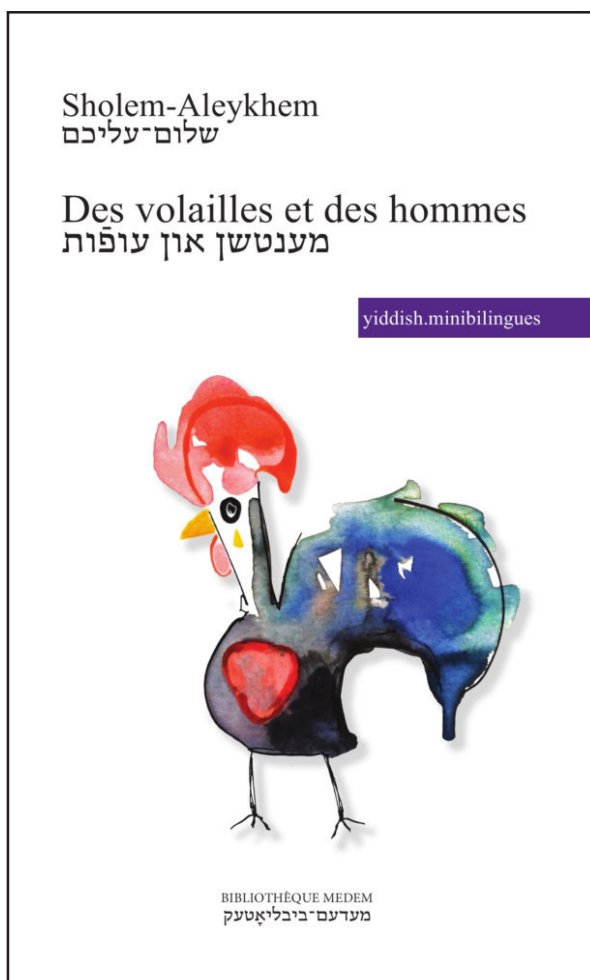

Lecture proposée par
la Maison de la culture yiddish – Bilbiothèque Medem
28 mai 2020 ; <https://inderheym.yiddish.paris/>

tirée de

et de

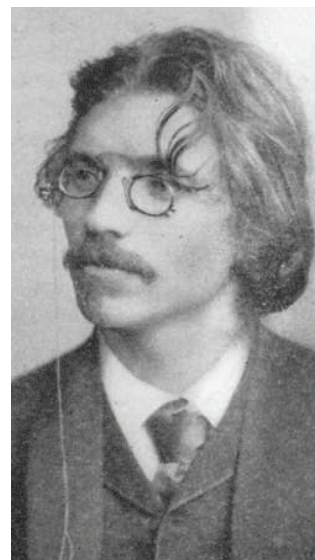

Traduit du yiddish par Nadia Déhan-Rotschild

La culture yiddish à la maison
דיימישער יידיש-צענטער
Le meilleur remède
די בעסטע רפואה

עופות¹ און מענטשן

ביידע ווערק קען מען זען אי א פראטעסט קעגן אָנגענומענע נאַרמעס און קעגן דעם סדר־העולם²⁷ בכלל²⁸, אי אַ סקעפטיציזם לגבי²⁹ דער מעגלעכקייט זיי צו בייטן. מע קען זיי פֿאַרשטיין ווי אַ קריטיק קעגן ייִדישע מינהגים³⁰, אָבער גלייכצייטיק ווי אַן אַנאַליז פֿון די מעכאַניזמען פֿון אונטערדריקונג³¹ אין וועלכער עס לעבט דאָס ייִדישע פֿאָלק צווישן ניט־יידן (צי גאַר אַן אַפֿרוף אויפֿן קעשענעווער פֿאַגראָם³²), אָדער אַלגעמיינע מעכאַניזמען פֿון דאָמינאַציע און רעוואָלוציע. לייענט די דערציילונגען און איר וועט מסתמא³³ אַנדערש קוקן ניט נאָר אויף עופות, אָבער אויך אויף מענטשן!

לכבוד² שלום־עליכמס³ 100סטן יאַרצייט⁴ האָט דער פֿאַרלאָג⁵ מעדעם־ביבליאָטעק פֿונעם פֿאַריזער ייִדיש־צענטער אַרויסגעגעבן אין איין באַנד זיינע דערציילונגען „כפרות“⁶ (1903) און „דאָס פֿאַרפֿאַלק“⁷ (1909). דאָס ביכל מענטשן און עופות נעמט אַרום דעם ייִדישן אַריגינאַל מיט אַ פֿרעכטיקער

1. OYFES volailles/fowl, poultry 2. LEKOVED en l'honneur de/in honor of 3. SHOLEM-ALEYKHEMS de/of Sholem-Aleykhem (1859-1916) 4. anniversaire de sa mort/anniversary of his death 5. maison d'édition/publishing house 6. KAPORES cérémonie expiatoire pendant laquelle on fait tourner au-dessus de la tête une poule ou un coq/atonement ceremony performed by turning a fowl over one's head 7. couple 8. grève/strike 9. poules et coqs/hens and roosters 10. exécuter la cérémonie de kapores/perform kapores 11. GOYRL destin/destiny 12. dindes/turkeys 13. ... PEYSEKH on engraisse pour la Pâque/fatten for Passover 14. bien que/although 15. MAYSES contes/stories 16. OY-FANIM façons/ways sing. אויפֿן OYFN 17. AGEV en outre/by the way 18. réflexion/reflection 19. BALE-KHAIM animaux, êtres vivants/animals, living beings, sing. בעל־חי BAL-KHAY 20. אי ... אי ... ainsi que/both ... and 21. société/society 22. double 23. point de vu extérieur/external point of view 24. BEEMES véritablement/really 25. l'autre/others 26. façon/manner 27. SEYDER-HOOYLEM l'ordre des choses/way of the world 28. BIKHLA'L en général/in general 29. LEGABE par rapport à/concerning 30. MINHOGIM coutumes/customs, sing. מינהג MINEG 31. oppression 32. pogrom de Kichinev/Kishinev pogrom (1903) 33. MISTOME probablement/probably.

איבערזעצונג אויף פֿראַנצייזיש פֿון נאַדיאַ דעהאַן־ראַטשילד. אין דער ערשטער דערציילונג (זעט אונטן) קומט פֿאַר אַ שטרייק⁸ פֿון הינער און הענער⁹ קעגן שלאָגן כפרות¹⁰. די צווייטע שטעלט פֿאַר דעם טרויעריקן גורל¹¹ פֿון אַ פֿאַרל אינדיקעס¹² וואָס מע האַדעוועט אויף פסח¹³. כאַטש¹⁴ ביידע טעקסטן זענען אַ טייל פֿונעם ציקל „מעשיות“¹⁵ פֿאַר ייִדישע קינדער, זענען זיי טראַגיש און פעסימיסטיש, און לאָזן זיך אינטערפּרעטירן אויף אַ סך אופנים¹⁶ (אַגבֿ¹⁷, „כפרות“ איז אַרויס צום ערשטן מאָל מיטן אונטערטיטל „אַ מעשה פֿאַר דערוואַקסענע קינדער“). עס איז אַן אַריינקלער¹⁸ אי אין די לייזן פֿון בעלי־חיים¹⁹, אי²⁰ אין די מעכאַניזמען פֿון דער מענטשלעכער געזעלשאַפֿט²¹, וואָס פֿון איר האָט מען דאָ אַ שאַפֿלט²² בילד: ערשטנס, זעען מיר מענטשן דורך די אויגן פֿון עופות; אַ דאַנק דעם דאָזיקן דרויסנדיקן קוקווינקל²³ קען דער לייענער זיך אַריינטראַכטן אין די פֿראַגעס „וואָס איז נאַרמאַל?“, „צי איז די וועלט אַ גוטע?“, „צי קען מען באַמת²⁴ פֿאַרשטיין יענעם²⁵?“; צווייטנס, זענען די עופות אַליין אויך פֿאַרגעשטעלט אויף אַן אַנטראַפֿאַמאַרפֿישן שטייגער²⁶ און לעבן אין אַ געזעלשאַפֿט וואָס דערמאַנט אונדזערע. אין

לויפֿן אין די הינטערגעסלעך, אויסגעצויגן די קעפלעך, מאַכן פֿאַלקעס¹², הייבן פֿיסלעך, שפּרינגען אונטער עפעס מיט אַ מין אימפעט¹³, און אַלץ אַהין, ווייט, הינטער דער שטאַט אַרויס. אַ חידוש¹⁴ איז דאָס געווען, נאָר קיינעם איז נישט איינגעפֿאַלן אַפּשטעלן זיך נאָכקוקן, וווּ אַהין לויפֿן דאָס די דאָזיקע נאַרישע עופות.

ערשט שפעטער, אין די עשרת־ימי־תשובה אַרײַן¹⁵, האָט מען אָנגעהויבן זיך אַרומקוקן, אַז די שטייגן¹⁶ זיינען אָפֿן, און וווּ ס'איז געווען ערגעץ אַן עוף איז דאָס אַרויסגעפֿלויגן — און גיי

כפרות¹ [דער אָנהייב]

פֿון שלום־עליכמס²

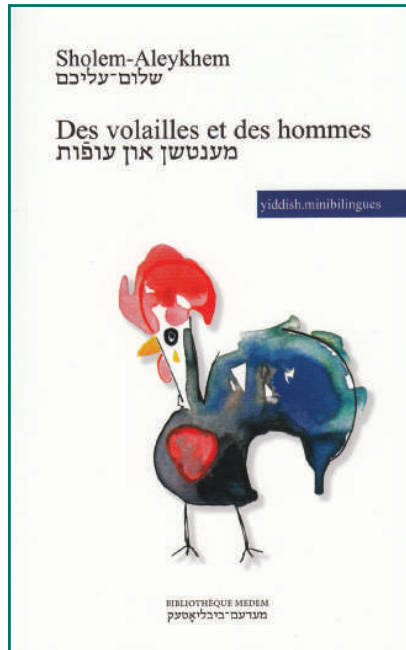
קאַפיטל א

דעם ערשטן טאָג ראַש־השנה³ נאָך, אַז דער עולם⁴ איז גע־אָנגען צו תּשליך⁵, האָט מען געקאַנט באַמערקן אַ מחנה⁶ עופות⁷, הינער⁸, אַלטע קוואַקעס⁹ און יונגע הינדעלעך¹⁰ מיט האַנעכלעך¹¹

1. KAPORES cérémonie expiatoire pendant laquelle on tourne au-dessus de la tête une poule ou un coq/atonement ceremony performed with a fowl turned over one's head 2. SHOLEM-ALEYKHEM (1859-1916) 3. ROSHESHONE nouvel an juif/Jewish new year 4. OYLEM les gens/people 5. TASH-LEKH cérémonie d'absolution des péchés, symbolisée par le geste de retourner ses poches au-dessus d'un cours d'eau/rite that symbolizes the casting out of sins by shaking out ones pockets near a flowing stream 6. MAKHNE multitude 7. OYFES volailles/fowl 8. poules/hens, sing. הון 9. poules couveuses/laying hens 10. poulets/chickens 11. jeunes coqs/young roosters 12. pilons (expression calquée sur פֿיס מאַכן פֿיס, déguerpir)/ran on their drumsticks (expression based on פֿיס מאַכן פֿיס, run away) 13. élan/momentum 14. ... KHIDESH surprenant/surprising 15. ASERES YEMEY TSHUVE ... arrivés les 10 jours de repentir/well into the 10 days of repentance 16. cages

— קוקאריוקו, רבותי⁵⁵! הערט צו וואָס איך וועל אייך זאָגן!
 אייך איז יודע⁵⁶ דער שענדלעכער⁵⁷ מינהג⁵⁸ פֿון בעלי-בתים⁵⁹:
 אַלע יאָר, אַז עס קומט אין דער צייט, פֿאַלט אָן אויף אונדזערע
 בעלי-בתים און אויף די בעלי-ביתטעס⁶⁰ עפעס אַ מהומה⁶¹, דער
 שוואַרצער יאָר זאָל זיי וויסן⁶²! זיי כאַפֿן אונדז פֿון די סידעלעס⁶³,
 שלעפֿן אונדז אַרויס איינציקווייז פֿון די שטייגן, בינדן אונדז און
 דרייען אונדז איבערן קאַפּ, בעבען⁶⁴ עפעס בשעת-מעשה⁶⁵ פֿון אַ
 סידור⁶⁶, דער רוח ווייס זיי וואָס⁶⁷, און טוען אונדז אַ שליידער⁶⁸
 אונטערן טיש און נעמען און טראָגן אונדז אַוועק צום שוחט⁶⁹,
 און דאָרט מאַכט ער אונדז די שפּיל — עס ווערט אָנגערופֿן ביי
 זיי „כפרות“... געפֿעלט אייך אַ ביסל אָן עובדה⁷⁰? וואָס זאָגט
 איר אויף דעם בזיון⁷¹? ברידער! ביז ווי לאַנג נאָך וועלן מיר
 שווייגן? צייט מיר זאָלן מאַכן אַן עק מיט דעם שענדלעכן מינהג
 פֿון כפרות! לאַמיר זיך שטעלן איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל: וואָס
 איר ווילט טוט מיט אונדז — קיין כפרות וועלן מיר ביי אייך
 נישט זיין! אויס⁷² כפרות!
 — קאָ-קאָקאָ! — כאַפֿן אונטער⁷³ אַלע עופֿות מיט אַ מאָל. —
 אויס כפרות!

— קוקאריוקו! געדענקט זשע, געטרייע ברידער און ליבע
 שוועסטער. צי זייט איר באַוואָרנט⁷⁴ אין
 זיך, אַז איר וועט ביישטיין קעגן דעם
 נסיון⁷⁵? צי וועט איר זיך נישט לאָזן
 פֿירן אין באַד אַרײַן⁷⁶? מע וועט זיכער
 קומען און פֿאַרלייגן אייך פּראָסע⁷⁷, אַדער
 הירזש⁷⁸, און איך קען דאָך אייך, זולל-
 וסובאַניקעס⁷⁹, אַז פֿאַר אַ ביסל פּראָסע און
 פֿאַר אַ הירזשל וועט איר אַוועקגעבן דריי
 שאַק⁸⁰ אייער...
 — קאָ-קאָקאָ! חס-ושלום⁸¹! מע זאָל
 אונדז געבן גאָלד! קאָ-קאָקאָ!
 — קוקאריוקו! געדענקט זשע נאָך אַ
 מאָל און נאָך אַ מאָל: איר זאָלט זיך האַלטן
 שטאַל און אייזן⁸²! און טאַמער וועט מען
 אייך וועלן כאַפֿן, זאָלט איר זיך נישט לאָזן.
 די אויגן זאָלט איר זיי אויספיקן⁸³! איר
 זאָלט זיך נישט לאָזן, איר הערט? אַן עק!
 אַ סוף⁸⁴! אויס כפרות!

וויך מײַך! איז געוואָרן אַ גוואַלד¹⁷: „סטייטש¹⁸, מיט וואָס וועט
 מען שלאָגן כפרות¹⁹?“. איבער הויפט²⁰ האָבן איינגעלייגט די
 וועלט²¹ די ווייבער; פֿאַר אַ ווייסע כפרה²² וועט אייך אַ ווייב
 זיין אַ כפרה²³. זי מעג זיין אַפֿילו²⁴ אַ „מאָדאַם²⁵“, מיט אַ הוט
 און מיט אַ פֿאַרטעפיאָן²⁶... משוגענערווייז²⁷ זינען זיי געלאָפֿן
 אין מאַרק אַרײַן, גרייט געווען צאָלן אין טאַג אַרײַן²⁸, אַבי²⁹ צו
 קריגן כפרות; אויב נישט קיין ווייסע הון, לאָז זיין אַ ראַבע³⁰, אַ
 שוואַרצע. לאָז זיין אַ רויטער האָן — אַבי אַ כפרה!
 און ווי אויף צו להכעיס³¹, איז נישט געווען אין מאַרק, איר
 זאָלט זאָגן, אַן עוף אויף אַ רפֿואה³². דאָס הייסט, ס'איז געווען
 עופֿות אין מאַרק, נאָר נישט אַזעלכע, וואָס מע זאָל מיט זיי
 קאַנען שלאָגן כפרות. צום ביישפּיל: קאַטשקעס³³ זינען געווען
 מיט גראַבע פּופּקעס³⁴, גענדז³⁵ מיט פֿעטע בייכלעך³⁶, אינדיקעס³⁷
 אָנגעבלאָזענע מיוחסים³⁸, מיט אַראַפּגעלאָזענע שנאַבלעך³⁹.
 ווייסע, ריינע אומשולדיקע טיבעלעך⁴⁰ האָט מען געכאַפּט און
 אַרויסגעטראָגן אויף צו פֿאַרקויפֿן. ס'איז אַבער אַלץ נישט דאָס,
 וואָס מע באַדאַרף. אויף כפרות דאַרף מען עופֿות, און קיין
 עופֿות איז נישטאַ, כאַטש נעמט לייגט זיך און שטאַרבט⁴¹!
 וווּ זינען אַהינגעקומען אַלע עופֿות?
 לייענט, זייט מוחלל⁴², ווייטער, וועט איר
 הערן אַ שיינס.

— קוקאריוקו! געדענקט זשע, געטרייע ברידער און ליבע
 שוועסטער. צי זייט איר באַוואָרנט⁷⁴ אין
 זיך, אַז איר וועט ביישטיין קעגן דעם
 נסיון⁷⁵? צי וועט איר זיך נישט לאָזן
 פֿירן אין באַד אַרײַן⁷⁶? מע וועט זיכער
 קומען און פֿאַרלייגן אייך פּראָסע⁷⁷, אַדער
 הירזש⁷⁸, און איך קען דאָך אייך, זולל-
 וסובאַניקעס⁷⁹, אַז פֿאַר אַ ביסל פּראָסע און
 פֿאַר אַ הירזשל וועט איר אַוועקגעבן דריי
 שאַק⁸⁰ אייער...
 — קאָ-קאָקאָ! חס-ושלום⁸¹! מע זאָל
 אונדז געבן גאָלד! קאָ-קאָקאָ!
 — קוקאריוקו! געדענקט זשע נאָך אַ
 מאָל און נאָך אַ מאָל: איר זאָלט זיך האַלטן
 שטאַל און אייזן⁸²! און טאַמער וועט מען
 אייך וועלן כאַפֿן, זאָלט איר זיך נישט לאָזן.
 די אויגן זאָלט איר זיי אויספיקן⁸³! איר
 זאָלט זיך נישט לאָזן, איר הערט? אַן עק!
 אַ סוף⁸⁴! אויס כפרות!

קאַפּיטל ב
 העט-ווייט⁴³ הינטער דער שטאַט, אַזש⁴⁴
 אויף יענער זייט מילין⁴⁵, האָט זיך געטאַן
 חושך⁴⁶; דאָס גאַנצע פֿעלד איז געווען
 פֿול מיט הינער, הענער⁴⁷, אַלטע קוואַקעס
 און קליינע הינדלעך. דאָס קרייען⁴⁸ פֿון די
 הענער, דאָס קוואַקען⁴⁹ פֿון די הינער און
 דאָס פּישטשען⁵⁰ פֿון די קליינע הינדלעך
 איז געווען אַזוי גרויס, אַז מע האָט געקאַנט
 טויב⁵¹ ווערן. אַלע האָבן זיך געשטופּט און
 געקוועטשט⁵² אַהין אויבן אָן. און דאָרט,
 אויבן אָן, ליגט אַן אַלטער אויסגעהאַקטער⁵³
 בוים, און אויף דעם דאָזיקן אַלטן
 אויסגעהאַקטן בוים פֿליט אַרויף גאָר אַ
 יונגער האָן, טוט אַ פּאַטש⁵⁴ מיט די פֿליגלען
 און הייבט אָן צו קרייען:

17. clameur/clamor 18. comment est-ce possible?/how can it be? 19. accomplir la cérémonie de kapores/perform the kapores ceremony 20. sur-tout/most of all 21. remuaient ciel et terre/moved heaven and earth 22. KAPORE volaille/fowl 23. ici donnera n'importe quoi/here will give anything 24. AFILE même/even 25. une madame/lady 26. piano 27. MESHU'GENERVAYZ frénétiquement/madly 28. payer le prix fort/pay a high price 29. pourvu qu'on ait/as long as they got 30. moucheté/speckled 31. ... TSELOKHES comme par un fait exprès/on purpose 32. ... REFUE petite quantité/tiny amount 33. canards/ducks 34. gosiers/gullets 35. oies/geese 36. ventres/bellies 37. dindes/turkeys 38. ... MEYUKHOSIM aristocrates bouffis d'orgueil/bloated aristocrats 39. becs/beaks 40. innocentes colombes/innocent doves 41. quoi que tu fasses/you can lay down and die! 42. ... MOYKHL ici s'il vous plaît/here beg pardon 43. bien loin/far away 44. même/as far as 45. moulins/mills 46. ... KHOYSHKHEK c'était la pagaille/all hell has broken loose 47. coqs/roosters, sing. האָן 48. chant (du coq)/crowing 49. caquètement/clucking 50. pépiement/chirping 51. sourd/deaf 52. poussé et serré/pushed and pressed 53. abattu/cut down 54. claque/clap 55. RABOVSAY messieurs/gentlemen 56. ... YEDUE vous connaissez bien/it is known to you 57. ignominieux/shameful 58. MINEG coutume/custom 59. BALEBATIM maîtres/masters 60. BALEBOSTES maîtresses/mistresses 61. MEHUME ruée/turmoil 62. qu'ils aillent au diable/a black year on them 63. perchoirs/roosts 64. balbutient/mumble 65. BESHAS-MAYSE en même temps/all the while 66. SIDER livre de prières/prayer book 67. ... RUEKH ... le diable sait quoi/the devil knows what 68. nous bal-ancent/fling us 69. SHOYKHET abatteur rituel/ritual slaughterer 70. UVDE tâche/task 71. BIZOYEN outrage 72. fini/an end to 73. reprennent/repeat 74. sûrs/sure 75. ... NISOYEN surmonter l'épreuve/resist the temptation . 76. laisser rouler/be duped 77. millet 78. orge/barley 79. ZOYLEL-VE-SO'YVENIKES gloutons et soiffards/gluttons and drunkards 80. 3 x 60 81. KHAS-VESHOLEM Dieu nous en garde!/God forbid! 82. fermement/firmly 83. crever/peck out 84. sof terminé/an end.

כפרות

KAPORES¹

1. Au singulier, le mot *kapore* (כפרה) signifie « expiation », « rachat ». Le pluriel *kapores* (כפרות) est le nom d'une cérémonie expiatoire célébrée la veille de Yom Kippour (le Grand Pardon), pendant laquelle on tourne au-dessus de la tête de chaque membre de la famille une poule ou un coq, en prononçant une bénédiction. La bête est ensuite sacrifiée pour racheter les péchés. Par extension, le mot *kapore* désigne une volaille destinée à ce rituel, ou encore, au sens figuré, un bouc émissaire. L'auteur joue sur différentes locutions idiomatiques inspirées de ce rite, comme *darfn oyf kapores* (דאַרפֿן אויף כפרות, « n'en avoir aucun besoin ») et *zayn a kapore far* (זײַן אַ כפרה פֿאַר, « être prêt à vendre son âme pour »).

קאפיטל א

דעם ערשטן טאָג ראָש־השנה נאָך, אַז דער עולם איז גע-
גאַנגען צו תשליך, האָט מען געקאָנט באַמערקן אַ מחנה
עופֿות, הינער, אַלטע קוואַקעס און יונגע הינדעלעך מיט
האַנעכלעך לויפֿן אין די הינטערגעסלעך, אויסגעצויגן די
קעפלעך, מאַכן פּאַלקעס, הייבן פֿיסלעך, שפּרינגען אונטער
עפעס מיט אַ מין אימפעט, און אַלץ אַהין, ווייט, הינטער דער
שטאָט אַרויס. אַ חידוש איז דאָס געווען, נאָר קיינעם איז
נישט איינגעפֿאַלן אַפּשטעלן זיך נאָכקוקן, וווּ אַהין לויפֿן דאָס
די דאָזיקע נאַרישע עופֿות.

ערשט שפעטער, אין די עשרת־ימי־תשובֿה אַרײַן, האָט
מען אָנגעהויבן זיך אַרומקוקן, אַז די שטייגן זײַנען אָפֿן, און
וווּ ס'איז געווען ערגעץ אַן עוף איז דאָס אַרויסגעפֿלויגן – און
גיי זוך מיך! איז געוואָרן אַ גוואַלד: „סטײַטש, מיט וואָס
וועט מען שלאָגן כּפרות?“ איבער הויפט האָבן איינגעלייגט
די וועלט די ווייבער; פֿאַר אַ ווייסע כּפרה וועט אייך אַ ווייב
זײַן אַ כּפרה. זי מעג זײַן אַפֿילו אַ „מאָדאַם“, מיט אַ הוט
און מיט אַ פֿאַרטעפיאַן... משוגענערווייז זײַנען זיי געלאָפֿן
אין מאַרק אַרײַן, גרייט געווען צאָלן אין טאָג אַרײַן, אַבי
צו קריגן כּפרות; אויב נישט קיין ווייסע הון, לאָז זײַן אַ
ראַבע, אַ שוואַרצע. לאָז זײַן אַ רויטער האָן – אַבי אַ כּפרה!

CHAPITRE 1

Dès le premier jour de *Rosh-hashone*², tandis que les gens se rendaient à la rivière pour *tashlekh*³, on put remarquer une horde de volailles, poules, vieilles couveuses, poulettes et jeunes coqs courant dans les ruelles, tête la première, faisant feu des deux pilons, filant à toutes pattes, sautant avec une sorte d'impétuosité, et toutes en direction des faubourgs, là-bas au loin. Le tableau était fort surprenant, mais personne n'eut l'idée de s'arrêter pour voir où couraient ces stupides volatiles.

Plus tard seulement, en plein dans les jours de repentance, on se rendit compte que les cages étaient ouvertes, et que toutes les volailles sans exception s'étaient envolées – et allez donc les trouver ! Ce fut une clameur : « Comment est-ce possible, avec quoi fera-t-on la cérémonie de *kapores* ? ». Les femmes surtout remuaient ciel et terre ; pour une poule blanche à sacrifier, une femme aurait vendu son âme ; même si c'était une « madame » avec chapeau et piano... Elles couraient comme des folles au marché, prêtes à payer des sommes astronomiques pour n'importe quelle volaille. À défaut de poule blanche, va pour une tachetée, une noire ou même un coq roux – pourvu qu'on ait quelque chose.

2. *Rosh-hashone*, ou *Rosh Hashana* (ראש-השנה), Nouvel An juif (fin septembre/début octobre).

3. *Tashlekh*, ou *tashlikh* (תשלך), rite effectué le jour du Nouvel An juif, consistant à se réunir près d'un cours d'eau et à réciter une prière pour l'absolution des péchés, symbolisée par le geste de retourner ses poches au-dessus du courant.

און ווי אויף צו להכעיס, איז נישט געווען אין מאַרק, איר
זאָלט זאָגן, אַן עוף אויף אַ רפּואה. דאָס הייסט, ס'איז געווען
עופות אין מאַרק, נאָר נישט אַזעלכע, וואָס מע זאָל מיט זיי
קאָנען שלאָגן כפרות. צום ביישפּיל: קאַטשקעס זינען געווען
מיט גראָבע פּופקעס, גענדז מיט פֿעטע בייכלעך, אינדיקעס
אַנגעבלאָזענע מיוחסים, מיט אַראָפּגעלאָזענע שנאָבלען.
ווייסע, ריינע אומשולדיקע טייבעלעך האָט מען געכאַפט
און אַרויסגעטראָגן אויף צו פֿאַרקויפֿן. ס'איז אָבער אַלץ נישט
דאָס, וואָס מע באַדאַרף. אויף כפרות דאַרף מען עופות, און
קיין עופות איז נישטאָ, כאָטש נעמט לייגט זיך און שטאַרבט!
ווי זינען אַהינגעקומען אַלע עופות?
לייענט, זייט מוחל, ווייטער, וועט איר הערן אַ שיינס.

Et comme par un fait exprès, il n'y avait au marché pas plus de volaille que de beurre en branche, comme on dit. En fait, il y avait bien des volailles, mais pas de celles qui conviennent à la cérémonie. Par exemple, il y avait des canards au gosier proéminent, des oies au ventre rebondi, des dindes bouffies d'orgueil de leur lignage, la mine renfrognée. D'innocentes et blanches colombes avaient été capturées et menées là pour y être vendues. Mais ce n'était toujours pas ce dont on avait besoin. Pour la cérémonie, il faut des poules, et de poules, il n'y en avait point, même pour une question de vie ou de mort.

Où étaient passées les volailles ?

Veillez vous donner la peine de continuer à lire, vous en apprendrez de belles.

קאפיטל ב

העט־ווייט הינטער דער שטאָט, אַזש אויף יענער זייט מילן, האָט זיך געטאָן חושך; דאָס גאַנצע פֿעלד איז געווען פֿול מיט הינער, הענער, אַלטע קוואַקעס און קליינע הינדלעך. דאָס קרייען פֿון די הענער, דאָס קוואַקען פֿון די הינער און דאָס פישטשען פֿון די קליינע הינדלעך איז געווען אַזוי גרויס, אַז מע האָט געקאָנט טויב ווערן. אַלע האָבן זיך געשטופט און געקוועטשט אַהין אויבן אָן. און דאָרט, אויבן אָן, ליגט אַן אַלטער אויסגעהאַקטער בוים, און אויף דעם דאָזיקן אַלטן אויסגעהאַקטן בוים פֿליט אַרויף גאָר אַ יונגער האָן, טוט אַ פאַטש מיט די פֿליגלען און הייבט אָן צו קרייען:

— קוקאַריקו, רבותי! הערט צו וואָס איך וועל אײַך זאָגן! אײַך איז ידוע דער שענדלעכער מינהג פֿון בעלי־בתים: אַלע יאָר, אַז עס קומט אין דער צייט, פֿאַלט אָן אויף אונדזערע בעלי־בתים און אויף די בעלי־ביתטעס עפעס אַ מהומה, דער שוואַרצער יאָר זאָל זיי וויסן! זיי כאַפֿן אונדז פֿון די סידעלעס, שלעפֿן אונדז אַרויס איינציקווייז פֿון די שטייגן, בינדן אונדז און דרייען אונדז איבערן קאַפּ, בעבען עפעס בשעת־מעשה פֿון אַ סידור, דער רוח ווייס זיי וואָס, און טוען אונדז אַ שלידער אונטערן טיש און נעמען און טראָגן אונדז אַוועק צום שוחט, און דאָרט מאַכט ער אונדז די שפּיל — עס ווערט אָנגערופֿן בײַ זיי „כפרות“... געפֿעלט אײַך אַ ביסל אָן עובֿדה? וואָס זאָגט איר אויף דעם בזיון? ברידער! ביז ווי לאַנג נאָך וועלן מיר שווייגן? צייט מיר זאָלן מאַכן אַן עק מיט דעם שענדלעכן מינהג פֿון כפרות! לאַמיר זיך שטעלן איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל: וואָס איר ווילט טוט מיט אונדז — קיין כפרות וועלן מיר בײַ אײַך נישט זײַן! אויס כפרות!

CHAPITRE 2

Bien loin de la ville, presque de l'autre côté du moulin, c'était le branle-bas de combat. Le champ entier était couvert de poules, coqs, vieilles couveuses et petits poulets. Le chant des coqs, le caquetage des poules, le piaillage des jeunes poulets étaient à vous rendre sourd. Tous se pressaient et se bousculaient vers la place d'honneur. Et là gisait un vieil arbre abattu sur lequel se dressa un tout jeune coq, qui battit des ailes et se mit à crier :

– Cocorico, messieurs ! Écoutez ce que je vais vous dire. L'ignominieuse coutume de nos maîtres vous est connue : tous les ans, à cette saison, une sorte de frénésie s'empare d'eux, hommes et femmes, le diable les emporte ! Ils nous arrachent à nos perchoirs, nous extirpent un par un de nos cages, nous ligotent et nous font tourner autour de leur tête, tout en bredouillant Dieu seul sait quoi tiré d'un livre de prière, puis nous flanquent sous la table avant de nous emmener chez le sacrificateur ; et là, c'est notre fête, *kapores*, qu'ils appellent ça... Alors, il est à votre goût, ce travail ? Que dites-vous de cette honte ? Frères ! Jusques à quand nous tairons-nous ? Il est temps de mettre fin à cette coutume infâme ! Dressons-nous une fois pour toutes : faites ce que vous voulez de nous – mais nous ne serons plus vos boucs émissaires ! Finie la *kapores* !

— קאָ-קאָ-קאָ! — כאַפּן אונטער אַלע עופות מיט אַ מאָל. —
אויס כפרות!

— קוקאַריקו! געדענקט זשע, געטרייע ברידער און ליבע
שוועסטער. צי זינט איר באַוואָרנט אין זיך, אַז איר וועט
ביישטיין קעגן דעם נסיון? צי וועט איר זיך נישט לאָזן פֿירן אין
באָד אַריין? מע וועט זיכער קומען און פֿאַרלייגן אייך פּראָסע,
אַדער הירזש, און איך קען דאָך אייך, זולל-וסובאַניקעס, אַז
פֿאַר אַ ביסל פּראָסע און פֿאַר אַ הירזשל וועט איר אַוועקגעבן
דריי שאַק אייער...

— קאָ-קאָ-קאָ! חס-ושלום! מע זאָל אונדז געבן גאָלד! קאָ-
קאָ-קאָ!

— קוקאַריקו! געדענקט זשע נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל:
איר זאָלט זיך האַלטן שטאַל און אייזן! און טאַמער וועט מען
אייך וועלן כאַפּן, זאָלט איר זיך נישט לאָזן. די אויגן זאָלט איר
זיי אויספיקן! איר זאָלט זיך נישט לאָזן, איר הערט? אַן עק! אַ
סוף! אויס כפרות!

– Cot-cot-cot ! reprennent en chœur toutes les poules – finie la *kapores* !

– Cocorico ! Attention, chers frères, très chères sœurs, êtes-vous bien sûrs au fond de vous de pouvoir affronter l'épreuve ? N'allez-vous pas vous laisser rouler dans la farine ? Car on va certainement venir vous proposer du millet, ou de l'orge, et je vous connais bien, espèces de gloutonnes, pour un peu d'orge ou de millet vous donneriez trois grosses d'œufs...

– Cot-cot-cot, Dieu nous en préserve ! Même si on nous donnait de l'or ! Cot-cot-cot !

– Cocorico ! Rappelez-vous bien encore et encore : il faut que vous soyez inflexibles, et si jamais on veut vous attraper, ne vous laissez pas faire. Crevez-leur les yeux ! Ne vous laissez pas faire, vous m'entendez ? Plus jamais ! Finie la *kapores* !